

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

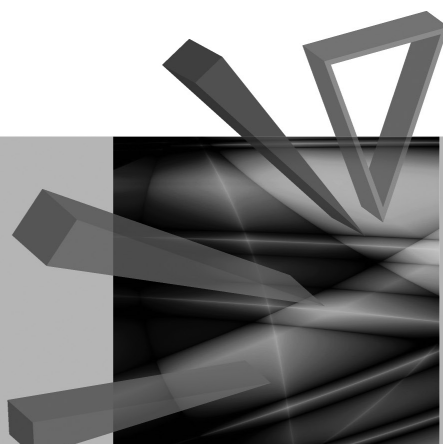
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

267

Handel i inwestycje w semiglobalnym otoczeniu

Tom 2

Redaktorzy naukowi

**Jan Rymarczyk, Małgorzata Domiter,
Wawrzyniec Michalczyk**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Jarosław Kundera, Leon Olszewski, Zdzisław Puślecki,
Kazimierz Starzyk, Krystyna Żołądkiewicz

Redaktorzy Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska, Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-235-2 (całość)

ISBN 978-83-7695-243-7 t. 2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Piotr Liszek: Polski handel zagraniczny gazem płynnym w latach 2004-2011	9
Marek Maciejewski: Otwartość polskiej gospodarki w warunkach liberalizacji przepływów kapitałowych	19
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Obsługa logistyczna sektora handlu	30
Dominika Malchar-Michalska: Wpływ kryzysu żywnościowego na wykorzystanie ograniczeń eksportowych w handlu międzynarodowym surowcami rolnymi	39
Jakub Marszałek: Związki rynkowej wyceny akcji i obligacji zamiennych na akcje – analiza sektorowa na giełdzie papierów wartościowych w Tel Awiwie	49
Grzegorz Mazur: Powszechny system preferencji celnych UE – w kierunku nowych rozwiązań	60
Jakub Mazurek: Międzynarodowa strategia spekulacyjna Carry Trade. Sprzeczność z teorią nieobciążonego parytetu stóp procentowych i ryzyko kryzysu walutowego jako determinanta ponadprzeciętnej stopy zwrotu ...	72
Bartosz Michalski: Międzynarodowa konkurencyjność polskiej gospodarki w perspektywie koncepcji <i>soft power</i>	83
Ewa Mińska-Struzik: Konkurencyjność polskiego eksportu produktów wysokiej techniki	95
Edward Molendowski: Główne tendencje w handlu zagranicznym Nowych Państw Członkowskich (UE-10) wynikające z akcesji do UE	106
Barbara Mróz-Gorgoń: Procesy globalizacji i ich wpływ na zarządzanie marką sieci franczyzowych	122
Wanda Nowara: Cechy filii zagranicznej jako determinanty jej dezinvestycji	132
Anna Odrobina: Korporacje transnarodowe a globalna działalność badawczo-rozwojowa	144
Monika Paradowska: Problemy zrównoważonego rozwoju transportu w kontekście międzynarodowego handlu i inwestycji	155
Paweł Pasierbiak: Powiązania inwestycyjne między Japonią i Koreą Południową	168
Iwona Pawlas: Relacje handlowe Polski z wybranymi krajami Unii Europejskiej w okresie niestabilności gospodarczej	179
Bożena Pera: Wymiana handlowa krajów Unii Europejskiej a globalny kryzys finansowy	191

Katarzyna Puchalska: Korporacje transnarodowe i ich znaczenie we współczesnej gospodarce światowej	203
Łukasz Puślecki: Zarządzanie aliansami na podstawie wyników najnowszych badań	213
Denisa Repková: Financing financial crisis in banking sector	225
Magdalena Rosińska-Bukowska: Korporacje transnarodowe wobec wyzwań semiglobalnego otoczenia	231
Jerzy Rymarczyk: Wpływ globalnego kryzysu finansowego na zadłużenie krajów strefy euro	241
Iwona Sobol: Analiza instrumentów pochodnych z perspektywy finansów islamskich	252
Tadeusz Sporek: Konkurencyjność rozwoju gospodarki w procesie globalnej konkurencji i internacjonalizacji	262
Magdalena Kinga Stawicka: Handel zagraniczny a bezpośrednie inwestycje zagraniczne – zjawiska komplementarne czy substytucyjne w gospodarce polskiej?	269
Krzysztof Szaflarski, Anna Sobczyk-Kolbuch: Wpływ procesów globalizacyjnych na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w aglomeracji górnośląskiej	278
Barbara Szymoniuk: Budowanie kapitału społecznego klastrów w semiglobalnym otoczeniu	289
Alina Szypulewska-Porczyńska: Stan i tendencje rozwoju handlu w ramach rynku wewnętrznego usług Unii Europejskiej	298
Marek Wróblewski: Międzynarodowy Fundusz Walutowy wobec kryzysu finansowego w Europie	307
Waldemar Zadworny: Analiza postaw przedsiębiorczych w sektorze MŚP na Podkarpaciu (w świetle wyników badań ankietowych)	318
Dominika Zenka-Podlaszewska: Zyski jako determinanta inwestycji w teorii ekonomii	331
Wojciech Zysk: Działalność eksportowa spółek z udziałem zagranicznym w Polsce w latach 2004-2010	342

Summaries

Piotr Liszek: Polish foreign trade of liquefied petroleum gas in the years 2004-2011	18
Marek Maciejewski: Openness of Polish economy in terms of capital account liberalization	29
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Logistic service for trade sector	38
Dominika Malchar-Michalska: The impact of the food crisis on the implementation of agricultural export restrictions in the world agricultural trade	48

Jakub Marszałek: Shares and convertible bonds market valuation relation – sector analysis on the Tel Aviv Stock Exchange.....	59
Grzegorz Mazur: Generalised system of customs preferences of the European Union – towards new regulations	70
Jakub Mazurek: Carry Trade – international speculative strategy. Contraction with uncovered interest rate parity and currency crash risk as a determinant of excessive rate of returns	82
Bartosz Michalski: International competitiveness of Polish economy in the perspective of the soft-power concept	94
Ewa Mińska-Struzik: Competitiveness of Poland’s high-tech exports	105
Edward Molendowski: Main trends in foreign trade of New Member States (EU-10) resulting from the accession to the EU.....	121
Barbara Mróz-Gorgoń: Globalization processes and their influence on franchise chain brand management	131
Wanda Nowara: Characteristics of foreign subsidiaries as determinants of its divestment.....	143
Anna Odrobina: Transnational Corporations and global research and development activities.....	154
Monika Paradowska: Problems of sustainable transport development in the context of international trade and investments	167
Paweł Pasierbiak: Investment ties between Japan and the Republic of Korea.....	178
Iwona Pawlas: Trade relations between Poland and chosen EU member economies at the time of economic instability	190
Bożena Pera: European Union trade and global financial crisis	202
Katarzyna Puchalska: Transnational Corporations and their role in contemporary world economy	212
Łukasz Puślecki: Alliance management on the basis of results of recent studies.....	224
Denisa Repková: Finansowanie kryzysu w sektorze bankowym.....	230
Magdalena Rosińska-Bukowska: Transnational Corporations in the Face of semi-global environment challenges	240
Jerzy Rymarczyk: Impact of the total financial crisis on the debts of the euro zone countries	251
Iwona Sobol: Analysis of derivatives from the perspective of Islamic finance	261
Tadeusz Sporek: Competitiveness of the development of economy in the process of global competition and internationalization	268
Magdalena Kinga Stawicka: Foreign trade and foreign direct investments – complementary or substitutable phenomena in Polish economy?	277
Krzysztof Szafłarski, Anna Sobczyk-Kolbuch: Influence of globalisation on small and medium enterprises at Upper Silesian district	288

Barbara Szymoniuk: Building social capital of clusters in the semi-global environment	297
Alina Szypulewska-Porczyńska: State and tendencies in the development of trade within the EU internal services market.....	306
Marek Wróblewski: International Monetary Fund towards the financial crisis in Europe	317
Waldemar Zadworny: Analysis of self-starter attitude in SME'S sector in Podkarpacie region (in the light of poll results)	330
Dominika Zenka-Podlaszewska: Profits as a determinant of investment in the theory of economics.....	341
Wojciech Zysk: Export activity of companies with foreign capital share in Poland in the years 2004-2010	350

Grzegorz Mazur

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

POWSZECHNY SYSTEM PREFERENCJI CELNYCH UE – W KIERUNKU NOWYCH ROZWIĄZAŃ

Streszczenie: Powszechny system preferencji celnych UE jest jednym z najstarszych i największych systemów preferencji handlowych, regulujących zasady handlu pomiędzy krajami rozwiniętymi (UE) i rozwijającymi się. Rozwijany od początku lat 70. ulegał w ostatnich dekadach zmianom dostosowującym go do zmieniającej się sytuacji gospodarczej na świecie i warunków panujących w krajach korzystających z samego systemu. W 2011 r. Komisja Europejska przedstawiła propozycję zmian w funkcjonowaniu powszechnego systemu preferencji, które mają obowiązywać od 2014 r. Wśród najważniejszych zmian znalazły się: ograniczenie liczby państw korzystających z GSP, nowe zasady wyłączenia państw z systemu preferencji czy bardziej elastyczne definiowanie zasad włączania i korzystania z systemu GSP+. Nowe regulacje przewidują przy tym utrzymanie, z pewnymi modyfikacjami, dotychczas obowiązującego systemu pozytywnej motywacji w postaci GSP+ oraz inicjatywy EBA, kierowanej do państw najsłabiej rozwiniętych. Nowe propozycje są także wyrazem obserwowanej w UE zmiany w filozofii kształtowania relacji handlowych UE z krajami rozwijającymi się, zgodnie z którą jednostronne preferencje mają być zastępowane dwustronnymi umowami, zabezpieczającymi w większym stopniu interesy państw UE.

Słowa kluczowe: powszechny system preferencji, GSP, Unia Europejska, kraje rozwijające się, najsłabiej rozwinięte państwa.

1. Wstęp

Powszechny system preferencji celnych UE (GSP) jest jednym z najstarszych i największych systemów preferencji handlowych, regulujących zasady handlu pomiędzy krajami rozwiniętymi (UE) i rozwijającymi się. W ostatnich czterech dekadach ulegał on wielokrotnie przebudowie, przydzielane preferencje dostosowywane były do zmieniającej się sytuacji gospodarczej na świecie i warunków panujących w krajach korzystających z samego systemu. W 2011 r. Komisja Europejska przedstawiła nowe propozycje, mające dostosować funkcjonujący GSP do aktualnej sytuacji i potrzeb, próbując jednocześnie odpowiedzieć na krytykę, której część ekonomistów poddała sam system. Celem tego artykułu jest przedstawienie aktualnych zasad funkcjonowania powszechnego systemu preferencji celnych UE oraz wskazanie

najważniejszych kierunków proponowanych przez Komisję Europejską zmian w zakresie przyznawania preferencji celnych państwom rozwijającym się po 1 stycznia 2014 r.

2. Powszechny system preferencji jako wyraz polityki handlowej w służbie rozwoju

Koncepcja stworzenia krajom rozwijającym się dogodnych warunków do rozwoju handlu towarzyszy dyskusji o światowym systemie handlowym już od połowy XX w. Państwa rozwijające się usiłowały włączyć do Układu Ogólnego w sprawie Ceł i Handlu (GATT) zapisy uwzględniające ich potrzeby i możliwości wynikające ze względnej słabości gospodarczej w stosunku do krajów wysoko rozwiniętych. W dekadzie lat 60. udało się rozpocząć na ten temat ogólnoswiatową dyskusję na forum 1. i 2. Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD). W wyniku toczących się przez kilka lat negocjacji uzgodniono, że poszczególne państwa rozwinięte przygotowują indywidualne programy utworzenia powszechnych systemów preferencji. Mimo pierwotnej sprzeczności nowych propozycji z ogólnymi zasadami GATT, na początku lat 70. zaproponowano przejściowe rozwiązania prawne (tzw. *waiver*) umożliwiające przyznanie krajom rozwijającym się uprzywilejowanej pozycji w handlu¹. W związku z tym, że różnice w rozwoju gospodarczym pomiędzy państwami rozwiniętymi i rozwijającymi się w latach 70. nie zmniejszały się, w 1979 r. na mocy przyjętej tzw. klauzuli przyzwolenia (*enabling clause*) zezwolono na nieograniczone czasowo stosowanie preferencji w handlu dla państw rozwijających się².

W odpowiedzi na powyższe Europejska Wspólnota Gospodarcza, jako pierwszy na świecie przedstawiciel państw wysoko rozwiniętych, wprowadziła powszechny system preferencji (GSP) w 1971 r. W ślad za nią podobne rozwiązania przyjęły USA (1974 r.) oraz inne państwa wysoko rozwinięte (Japonia, Kanada, Australia). Uznaje się jednak, że to właśnie system stworzony przez Wspólnotę jest najbardziej rozbudowany i kompleksowy³. Wartość importu podlegającego wspólnotowemu GSP przekracza łączną wartość importu realizowaną w ramach systemów USA, Kanady i Japonii⁴. Stworzony przez Wspólnotę system jest zestawem jednostronnych

¹ R. Cunha, R. Farias, N.B. Santos, *Generalized System of Preferences in General Agreement on Tariffs and Trade/World Trade Organization: history and current issues*, „Journal of World Trade” 2005, vol. 39, no. 4, s. 639.

² J. Harrison, *Incentives for development: the EC's Generalized System of Preferences, India's WTO challenge and reform*, „Common Market Law Review” 2005, vol. 42, no. 6, s. 1664.

³ B. Hoekman, Ç. Özden, *Trade Preferences and Differential Treatment of Developing Countries: A Selective Survey*, World Bank Policy Research Working Paper no. 3566, 2005, s. 7-10.

⁴ J. Kaczurba, *Dylematy obecnej polityki handlowej*, [w:] *Unia Europejska w gospodarce światowej – nowe uwarunkowania*, red. E. Kawecka-Wyrzykowska, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2007, s. 133.

preferencji udzielonych większości rozwijających się państw świata, a skala i zakres zwolnień celnych są uzależnione od określonych kryteriów, w tym poziomu rozwoju gospodarczego państwa. Należy podkreślić, że Wspólnota od początku działania systemu dzieliła produkty na dwie kategorie: wrażliwe (głównie artykuły rolne), w dużo mniejszym stopniu podlegające systemowym przywilejom, oraz produkty niewrażliwe⁵.

Powszechny system preferencji stworzony przez EWG ewoluował na przestrzeni dekad. W 2004 r. Komisja Europejska przedstawiła w formie komunikatu zasady, na których powinny opierać się rozporządzenia regulujące funkcjonowanie systemu preferencji w latach 2006-2015. Według nich system ten powinien być stabilny, przewidywalny, obiektywny i prosty. GSP powinien także wpisywać się w kontekst działań agendy z Doha. We wspomnianym komunikacie podkreślono, że w okresie tym istotne jest utrzymanie atrakcyjności wspólnotowego systemu, szczególnie w sytuacji obserwowanej od dłuższego czasu erozji preferencji. Wielostronne obniżanie cel w ramach WTO czy rosnąca liczba dwustronnych i regionalnych umów o wolnym handlu przyczyniają się do obniżenia atrakcyjności tego systemu. GSP w latach 2006-2015 powinien także koncentrować się na krajach, które potrzebują go najbardziej (kraje najsłabiej rozwinięte – LDC), oraz tworzyć warunki zachęcające do współpracy i integracji regionalnej między krajami rozwijającymi się⁶.

3. System preferencji celnych UE w latach 2012-2013

Obecnie obowiązujące zasady opierają się na regulacjach Rady UE dotyczących wdrażania GSP w latach 2009-2011, ze zmianami⁷ wprowadzonymi w 2011 r., które przedłużyły wspomniane zasady funkcjonowania systemu do końca 2013 r. Zgodnie z nimi z GSP korzysta obecnie ponad 170 państw i terytoriów, a objętych jest nim ponad sześć tysięcy grup produktów. Wartość napływającego do UE importu w ramach GSP wynosi 68,6 mld EUR (2008), a kwota obniżonych opłat celnych szacowana jest na ok. 3,3 mld EUR (2008)⁸. Obecny system składa się z trzech części: tzw. zasadniczej części GSP oraz dwóch podsystemów: GSP+ oraz inicjatywy

⁵ F. DeMaria, S. Drogué, A. Matthews, *Agro-Food Preferences in the EU's GSP Scheme: an analysis of changes between 2004 and 2006*, „Development Policy Review” 2008, vol. 26, no. 6, s. 695.

⁶ Komisja Europejska, *Kraje rozwijające się, handel międzynarodowy i utrzymywany rozwój: Rola Systemu Ogólnych Preferencji Taryfowych (GSP) Wspólnoty na dekadę 2006/2015*, Komunikat Komisji skierowany do Rady, Parlamentu Europejskiego oraz Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, COM(2004) 461 wersja ostateczna, Bruksela 2004, s. 7-10.

⁷ *Regulation (EU) No 512/2011 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2011 amending Council Regulation (EC) No 732/2008 applying a scheme of generalised tariff preferences for the period from 1 January 2009 to 31 December 2011*, Official Journal of the European Union, L 145/28, 31.5.2011.

⁸ Dane statystyczne wg Eurostatu; cytowane za Dyrekcją Generalną ds. Handlu Komisji Europejskiej.

EBA (*Everything but Arms*), będących odpowiedzią na szczególnie trudną sytuację części państw rozwijających się. Zakres udziału poszczególnych państw w systemie uzależniony jest od poziomu rozwoju danego kraju. Państwo, które osiąga wyższy poziom rozwoju gospodarczego lub zdobywa przewagę konkurencyjną w eksporcie określonego produktu/grupy produktów, kwalifikuje się do obniżenia zakresu preferencyjności w dostępie do rynku UE (tzw. graduacja) w kolejnym okresie wdrażania GSP lub całkowitego wyłączenia z systemu.

Obowiązujący obecnie system preferencji jest wyrazem wprowadzonego w 2006 r. uproszczenia, w wyniku którego zlikwidowano rozwiązania wspierające przestrzeganie praw pracowniczych, zasad ochrony środowiska oraz walkę z produkcją narkotyków. W ich miejsce wprowadzono szczególne rozwiązania motywacyjne w formie systemu GSP+, koncentrującego się na wspieraniu zrównoważonego rozwoju oraz tzw. zasad dobrego rządzenia (*good governance*). Beneficjentem systemu GSP+ zostały państwa, które ratyfikowały i wprowadzają w życie 27 międzynarodowych konwencji dotyczących praw człowieka i praw pracowniczych, ochrony środowiska oraz zasad rządzenia⁹. Beneficjent musi zostać jednocześnie uznany za kraj „podatny na zagrożenia”, czyli taki, który przez trzy kolejne lata nie został sklasyfikowany przez Bank Światowy jako kraj o wysokim dochodzie i którego pięć największych sekcji objętych GSP stanowi ponad 75% wartości eksportu tego kraju objętego systemem¹⁰. GSP+ jest wyrazem wprowadzanego w różnych formach od połowy lat 90. modelu pozytywnej motywacji w stosunku do krajów rozwijających się¹¹. W okresie 2009-2011¹² do systemu GSP+ włączono kilkanaście państw rozwijających się¹³.

Powszechny system preferencji UE w szczególny sposób uwzględnia możliwości i potrzeby najsłabiej rozwiniętych państw świata. Za kryterium wyodrębnienia danego kraju i przypisania go do wspomnianej grupy służy przygotowywana przez Radę Gospodarczą i Społeczną ONZ lista najsłabiej rozwiniętych państw świata (*Least Developed Countries – LDC*). Obecnie obejmuje ona 49 państw i to właśnie z myślą o tych krajach wprowadzono najbardziej preferencyjny system dostępu do rynku UE, mianowicie inicjatywę „wszystko oprócz broni” (*Everything but Arms – EBA*).

Inicjatywa EBA weszła w życie na podstawie rozporządzenia Rady z 28 lutego 2001 r. Na jej mocy kraje LDC zostały objęte szczególnie preferencyjnymi warunkami dostępu do wspólnotowego rynku. Już wówczas państwa Unii Europejskiej

⁹ Załącznik III do Rozporządzenia Rady (WE) nr 732/2008 z 22 lipca 2008 r.

¹⁰ Council Regulation (EC) No 732/2008 of 22 July 2008 applying a scheme of generalised tariff preferences for the period from 1 January 2009 to 31 December 2011 and amending Regulations (EC) No 552/97, (EC) No 1933/2006 and Commission Regulations (EC), No 1100/2006 and (EC) No 964/2007.

¹¹ L. Bartels, *The trade and development policy of the European Union*, „The European Journal of International Law” 2007, vol. 18, no. 4, s. 508.

¹² Official Journal of the European Union L 334/91, (2008/938/EC), 2008.

¹³ Armenia, Azerbejdżan, Boliwia, Ekwador, Gruzja, Gwatemala, Honduras, Kolumbia, Kostaryka, Mongolia, Nikaragua, Panama, Peru, Paragwaj, Salvador, Sri Lanka i Wenezuela.

były najważniejszym rynkiem zbytu dla produktów pochodzących z tych właśnie krajów. W 2000 r. ponad połowa eksportu tych państw trafiała na rynek Wspólnoty, a w przypadku produktów rolnych wskaźnik ten wynosił nawet 70%. Tak wysoka zależność od europejskiego rynku zbytu związana była m.in. z wcześniej przyznanymi preferencjami handlowymi. Nowy instrument poprawił dostępność do rynku dla najsłabiej rozwiniętych państw, szczególnie tych spośród nich, które nie były zaliczane do grupy krajów AKP¹⁴.

Zaproponowana przez Wspólnotę inicjatywa zakłada nieograniczony ilościowo bezcłowy dostęp na niemal wszystkie produkty eksportowane do UE przez kraje najsłabiej rozwinięte. Wyłączeniu podlega jedynie broń i amunicja, a w odpowiednich okresach przejściowych z bezcłowego dostępu wyłączone były także banany (do 2006 r.), ryż i cukier (do 2009 r.). Zakończenie okresów przejściowych, wprowadzające bezcłowy import wspomnianych produktów, może zwiększyć wykorzystanie tego mechanizmu w krajach LDC, dla których stanowią one ważną pozycję w produkcji i eksporcie. Inicjatywa EBA w swoich propozycjach idzie dalej niż opisany wcześniej powszechny system preferencji w wersji ogólnej. Po pierwsze, zaproponowane tutaj rozwiązania zakładają wyższy stopień otwartości europejskiego rynku, także na produkty rolne, które nie podlegają tak głębokiej liberalizacji dostępu w ramach GSP. Po drugie, inicjatywą EBA objęte są w takim samym stopniu wszystkie najsłabiej rozwinięte państwa. Po trzecie, system ten nie ma określonego zakresu czasowego i nie podlega programowaniu okresowemu¹⁵. Szczególnie ta ostatnia cecha może mieć duże znaczenie dla wsparcia w walce z istotnym problemem państw LDC, mianowicie niskim wskaźnikiem dywersyfikacji eksportu¹⁶.

4. Powszechny system preferencji – krytyka

Wprowadzony w 1971 r. powszechny system preferencji celnych ewoluował na przestrzeni lat, w efekcie miał w coraz pełniejszy, szybszy i bardziej elastyczny sposób odpowiadać na potrzeby państw rozwijających się. Ustalony we wcześniejszych okresach model funkcjonowania uzupełniany był z czasem określonymi modyfikacjami, mającymi dostosować go do panującej sytuacji. Nie inaczej było w przypadku założeń GSP na lata 2006-2015. Kontynuacja systemu może sugerować, że stosowanie preferencji powinno przynosić korzyści gospodarcze państwom beneficjentom.

¹⁴ L. Cernat i in., *The EU's Everything But Arms Initiative and the Least-developed Countries*, [w:] *The WTO, Developing Countries and the Doha Development Agenda. Prospects and Challenges for Trade-Led Growth*, red. B. Guha-Khasnobis, Palgrave Macmillan, Hampshire 2008, s. 220.

¹⁵ T.V. Jensen, W. Yu, *Tariff Preferences, WTO Negotiations and the LDCs: The case of the 'Everything But Arms' Initiative*, „The World Economy” 2005, vol. 28, no. 3, s. 380.

¹⁶ P. Brenton, *Integrating the Least Developed Countries into the World Trading System: The current impact of European Union Preferences Under "Everything But Arms"*, „Journal of World Trade” 2003, vol. 37, no. 3, s. 630-631.

Przygotowywane analizy ekonomiczne wpływu przyznawanych preferencji handlowych wskazują, że osiągnięte wyniki gospodarcze dalekie były od teoretycznych oczekiwań. Wyróżnić można kilka elementów decydujących o słabszym wpływie przyznawanych preferencji na rozwój gospodarczy i ekspansję eksportu państw beneficjentów. Po pierwsze, w przeciwieństwie do pierwotnych założeń, system ten nie obejmował wszystkich towarów, wyłączając z niego często produkty o dużym znaczeniu dla państw rozwijających się oraz takie, w których kraje te zaczęły uzyskiwać przewagę konkurencyjną (m.in. tekstylia i odzież oraz produkty rolne, które w dużym stopniu są wyłączone z GSP)¹⁷. Krytyce podlega także całkowicie autonomiczny, ustalany wyłącznie przez UE, charakter powszechnego systemu preferencji. Podnoszone są też wątpliwości dotyczące obiektywizmu kryteriów, na podstawie których państwa są włączane do systemu (szczególnie w odniesieniu do wcześniejszych okresów funkcjonowania GSP), oraz niezgodności z niektórymi zasadami GATT/WTO¹⁸. Negatywny wpływ na czerpanie korzyści z GSP mają również stosowane w ramach systemu zasady obliczania reguł pochodzenia, decydujące o możliwości korzystania z preferencji. Jeśli są one zbyt rygorystyczne, uniemożliwiają czerpanie korzyści z GSP, w szczególności przez państwa małe i słabo rozwinięte, czyli takie, dla których w założeniach system był powoływany.

Podnoszonym zarzutem jest także negatywny wpływ samego systemu na szerszą międzynarodową liberalizację. Jednostronne preferencje w tym wymiarze mogą osłabiać ogólny rozwój liberalizacji, gdyż zanika presja na tego typu działania ze strony eksporterów mających preferencyjny dostęp do najważniejszych rynków na mocy powszechnego systemu preferencji. Niektóre badania empiryczne wskazują, że kraje wyłączone z systemu mają większą skłonność do szerszej i głębszej liberalizacji handlu¹⁹. Podnoszonym przez krytyków GSP zarzutem jest też stosowanie przez państwa rozwinięte jednostronnych preferencji jako narzędzia ochrony przed głęboką liberalizacją w odniesieniu do produktów, w wytwarzaniu których przewagę konkurencyjną mają kraje rozwijające się. Przyznawanie poszczególnym krajom określonych preferencji może rozbijać solidarność tych państw i służyć wzmocnieniu pozycji przetargowej w międzynarodowych negocjacjach handlowych²⁰.

¹⁷ P. Hanlich, *System Preferencji Celnych Unii Europejskiej*, Przedsiębiorstwo Wydawnicze „Ars boni et aequi”, Poznań 2008, s. 255-258.

¹⁸ S. Miklaszewski, *Zagraniczna polityka handlowa Unii Europejskiej*, Wyd. Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, Tarnów 2005, s. 137-138.

¹⁹ Jako przykład mogą posłużyć badania przeprowadzone przez Ç. Özden i E. Reinhard na 154 państwach korzystających z powszechnego systemu preferencji USA w latach 1976-2000, które wykazały, że wyłączenie poszczególnych państw z systemu skutkowało zwiększeniem ich otwartości gospodarczej (m.in. obniżenie przeciętnych stawek taryf celnych o 4 pkt proc. oraz redukcja pobieranych należności przywozowych o ok. 1,6% w stosunku do wartości handlu). Źródło: P. Hanlich, wyd. cyt., s. 257-258.

²⁰ A. Panagariya, *EU Preferential Trade Arrangements and Developing Countries*, „The World Economy” 2002, vol. 25, no. 10, s. 1426-1430.

5. Powszechny system preferencji celnych UE – w kierunku zmian

Obecnie funkcjonujące rozwiązania, stworzone już we wcześniejszym okresie funkcjonowania GSP (2009-2011), zostały przedłużone do końca 2013 r. Stopniowe zbliżanie się do zakończenia obecnego cyklu systemu preferencji (2006-2015) zmusza do szerszej refleksji na temat jego skuteczności, zasadności i mechanizmów funkcjonowania w przyszłości. Impulsem do zapowiadanych zmian stała się opublikowana w 2010 r. analiza²¹ dotycząca wpływu GSP na beneficjentów tego systemu.

W pierwszej połowie 2011 r. KE przedstawiła nowe regulacje, mające na celu wprowadzenie, począwszy od 2014 r., wielu zmian usprawniających funkcjonowanie GSP²². Wśród celów podjętych przez Komisję zmian wymieniono: większą koncentrację na wspieraniu najbardziej potrzebujących państw, dalsze promowanie zasad zrównoważonego rozwoju i dobrego rządzenia oraz zwiększenie prawnej stabilności funkcjonowania samego systemu. Zaproponowane zmiany podyktowane są także wspomnianymi zmianami w międzynarodowym układzie gospodarczym. Wielu dotychczasowych beneficjentów systemu awansowało w ostatnich dekadach do grupy państw o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego, uzyskując jednocześnie w wielu obszarach przewagę konkurencyjną zarówno w stosunku do państw wysoko rozwiniętych, jak i pozostałych państw rozwijających się. Stwarza to nowe warunki konkurowania w ramach samej grupy państw rozwijających się.

Z uwagi na wspomniany wzrost konkurencji między krajami rozwijającymi się nowe rozwiązania zakładają zwiększenie koncentracji na państwach najsłabszych. Przedstawione propozycje zakładają ograniczenie liczby krajów, które będą mogły korzystać ze zmienionego systemu preferencji. Zgodnie z przedstawioną propozycją z GSP powinny zostać wyłączone:

- kraje zakwalifikowane przez Bank Światowy w ciągu trzech ostatnich lat jako państwa o wysokim lub średnim-wyższym poziomie rozwoju gospodarczego na podstawie wskaźnika PKB *per capita* (m.in. Arabia Saudyjska, Katar, Kuwejt czy Rosja);
- kraje, które na podstawie oddzielnie podpisanych umów handlowych mogą korzystać z podobnych zasad dostępu do rynku UE, jak w przypadku GSP (m.in. kraje tworzące z UE strefę wolnego handlu czy część państw AKP, które podpisały umowy o partnerstwie gospodarczym (UPG) i korzystają z dostępu do rynku UE na podstawie specjalnych regulacji²³);

²¹ Szerzej: CARIS, *Mid-term Evaluation of the EU's Generalised System of Preferences*, Centre for the Analysis of Regional Integration at Sussex, Sussex 2010.

²² European Commission, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council applying a scheme of generalised tariff preferences*, COM(2011) 241 final, Brussels, 10.5.2011.

²³ Rada Unii Europejskiej zapewniła preferencyjny dostęp do rynku UE (*duty free, quota free*) dla produktów pochodzących z państw AKP, które parafowały przejściowe lub pełne umowy o partnerstwie gospodarczym na mocy Rozporządzenia Rady (WE) nr 1528/2007 z 20 grudnia 2007 r.

- kraje i obszary zamorskie mające możliwość korzystania z alternatywnych uregulowań dostępnych dla gospodarek wysoko rozwiniętych²⁴.

Ostateczna lista beneficjentów nowego systemu powinna być ustalona pod koniec okresu przygotowywania nowego GSP na podstawie dostępnych wówczas danych statystycznych i aktualnej sytuacji obowiązującego w przyszłości systemu handlowego (np. wynegocjowanie nowych UPG). Według szacunków opierających się na obecnym stanie prawnym i danych statystycznych obrazujących sytuację gospodarczą liczba beneficjentów nowego systemu powinna się zmniejszyć do ok. 80 państw²⁵.

W odniesieniu do zakresu produktów objętych preferencjami nowe propozycje nie przewidują rozszerzenia listy produktów. Komisja Europejska argumentuje to faktem, że rozszerzenie zakresu produktów w ramach powszechnego systemu preferencji przyczyniłoby się do obniżenia atrakcyjności inicjatywy EBA i GSP+ poprzez pogłębienie procesu erozji preferencji. Zmieni się jedynie system graduacji, zgodnie z którym kraj będący beneficjentem GSP traci przyznane preferencje po przekroczeniu określonego progu udziału w całkowitym eksporcie danej sekcji produktów do UE w ramach GSP. Zgodnie z nowymi propozycjami, jeżeli kraj osiągnie 17,5%²⁶ udział w całości eksportu do UE w ramach GSP (14,5% dla tekstyliów i odzieży) dla danej sekcji produktów, zostanie wyłączony z powszechnego systemu preferencji²⁷. Zasada ta nie będzie miała zastosowania do systemu GSP+ oraz inicjatywy EBA.

Propozycje KE wskazują także na wolę utrzymania motywacyjnej roli powszechnego systemu preferencji w zakresie przestrzegania praw człowieka i praw pracowniczych oraz promowania zrównoważonego rozwoju i dobrego rządzenia. Zmiany koncentrują się na zwiększeniu korzyści płynących z przystąpienia do GSP+, i tym samym zachęcaniu nowych państw do włączania się do tego mechanizmu, oraz skutecznym egzekwowaniu podjętych przez państwa-beneficjentów zobowiązań w zakresie przestrzegania wymienionych reguł. Nowe rozwiązania wyłączają dla tych krajów wspomniany system graduacji, co podnosi jego atrakcyjność i zwiększa przewidywalność warunków handlu w przyszłości. Dodatkowo państwa będą mogły zgłaszać swój akces do systemu w sposób ciągły, a nie jak dotychczas jedynie co półtora roku. Rozluźnieniu ulegnie także definiowanie pojęcia „podatność na zagrożenia” (*vulnerability*), co jest niezbędną cechą państw będących beneficjentami systemu GSP+. W tym kontekście nowe rozwiązania przewidują podniesienie progu udziału eksportu danego państwa w całości eksportu do UE realizowanego w ramach GSP z 1% do 2%. Dodatkowo w zakresie pomiaru stopnia dywersyfikacji eksportu danego kraju zaproponowano, że wymagany próg 75% udziału w eksporcie

²⁴ European Commission, *Proposal for a Regulation...*, art. 4.

²⁵ European Commission, *More benefits from preferential trade tariffs for countries most in need: Reform of the EU Generalised System of Preferences*, Memo /11/284, Brussels, 10 May 2011.

²⁶ European Commission, *Proposal for a Regulation...*, art. 8, Aneks VI.

²⁷ W obecnie obowiązujących rozwiązaniach progi te ustalone są odpowiednio na poziomie 15% i 12,5%.

obejmował będzie siedem najważniejszych sekcji produktów, a nie jak dotychczas jedynie pięć²⁸. Zgodnie z obecnie obowiązującymi rozwiązaniami kraje te będą również musiały ratyfikować i respektować 27 międzynarodowych konwencji²⁹ regulujących przestrzeganie praw człowieka i praw pracowniczych, zrównoważony rozwój i dobre rządzenie. KE zapowiedziała przy tym zaostrenie systemu weryfikowania przyjętych przez te państwa zobowiązań w realizacji powyższych konwencji. Co dwa lata mają być publikowane raporty monitorujące postępy we wdrażaniu wspomnianych konwencji. Przyspieszona zostanie także procedura pozbawiania państwa preferencji w ramach GSP+ w przypadku naruszenia przez nie przyjętych zobowiązań. Zmienić się ma też sam proces weryfikacji naruszeń – to państwa będące beneficjentami będą musiały udowadniać realizację przyjętych zobowiązań, w przeciwieństwie do obecnej sytuacji, gdy to Komisja Europejska musi wykazać w takim przypadku ich łamanie³⁰.

Przedstawiona regulacja Komisji Europejskiej nie przewiduje natomiast zmian w zakresie inicjatywy EBA. Jako mechanizm nieograniczony czasowo oraz obejmujący wszystkie produkty z wyłączeniem broni i amunicji, w dalszym ciągu będzie on przeznaczony dla państw najsłabiej rozwiniętych. Na zwiększenie atrakcyjności tego rozwiązania mogą w najbliższym czasie wpłynąć nowe rozwiązania w zakresie obliczania reguł pochodzenia (2011 r.)³¹, jak również zapowiadane ograniczenie liczby beneficjentów samego GSP. Takie posunięcie może przyczynić się do zmniejszenia zjawiska erozji preferencji i tym samym konkurencji ze strony innych państw rozwijających się w eksporcie na rynki państw UE.

6. Zakończenie

Przedstawione przez Komisję Europejską zmiany w funkcjonowaniu powszechnego systemu preferencji celnych UE po 2013 r. odzwierciedlają zarówno dotychczasową ocenę funkcjonowania systemu, jak i procesy zachodzące w ostatnich latach w międzynarodowym systemie gospodarczym. Propozycje KE mają na celu podniesienie poziomu wykorzystania dostępnych preferencji poprzez bardziej korzystne reguły kwalifikowania państw rozwijających się do systemu GSP+ oraz inicjatywy EBA. Podkreślane jest przy tym, że samo ograniczenie liczby państw beneficjentów również ma przynieść korzyści państwom najbiedniejszym, z uwagi na ograniczenie zjawiska erozji preferencji. Niemniej jednak ogólny poziom ceł światowych (na podstawie KNU) ogranicza możliwości oddziaływania samego systemu. Z przedsta-

²⁸ European Commission, *Proposal for a Regulation...*, Aneks VII.

²⁹ Komisja Europejska zaproponowała usunięcie z dotychczasowej listy Międzynarodowej konwencji o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu i zastąpienie jej Ramową konwencją Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu.

³⁰ European Commission, *More benefits...*

³¹ Szerzej: J. Piotrowski, *Zmiana preferencyjnych reguł pochodzenia w UE*, „Wspólnoty Europejskie” 2011, nr 1(206), s. 58.

wionej w 2010 r. analizy³² wynika, że ponad 60% eksportu państw rozwijających się, korzystających z systemu GSP, trafia na rynek UE po zerowej taryfie celnej na podstawie KNU. Obniżająca się marża preferencji w połączeniu z przedstawioną propozycją KE, mówiącą o nierozszerzaniu grupy produktów objętych systemem GSP, sugerują, że możliwości zaoferowania bardziej preferencyjnego dostępu do rynku UE są ograniczone. W przyszłości mogą się one jeszcze odnosić przede wszystkim do handlu artykułami rolnymi (żywe zwierzęta, produkty roślinne, przetworzone artykuły spożywcze oraz tekstylia i odzież), niemniej jednak nowe regulacje nie niosą takich zapowiedzi. Mimo powyższych wad i podnoszonych zarzutów powszechny system preferencji UE pozostaje największym systemem regulującym stosunki gospodarcze pomiędzy UE i krajami rozwijającymi się.

Przedstawione propozycje są także w pewnych aspektach wyrazem chęci zabezpieczenia określonych interesów gospodarczych również po stronie samej Unii Europejskiej. Zapowiedź wyłączenia z systemu dużej grupy państw, które dotychczas z niego korzystają, jest wyrazem rosnących obaw przed presją konkurencyjną ze strony niektórych gospodarek państw rozwijających się, które w opinii UE nie potrzebują już tego typu wsparcia. Nowe podejście ma też jednak szerszy kontekst w wymiarze polityki gospodarczej. Unia Europejska coraz wyraźniej podkreśla konieczność zastąpienia jednostronnych preferencji w dostępie do europejskiej rynku (GSP) nowymi (negocjowanymi i zawieranymi) umowami o charakterze dwustronnym. Taki model regulacji handlowych pozwoli UE na lepsze zabezpieczenie swoich interesów gospodarczych, w tym dostępu dla europejskich produktów do rynków krajów rozwijających się.

Literatura

- Bartels L., *The trade and development policy of the European Union*, „The European Journal of International Law” 2007, vol. 18, no. 4.
- Brenton P., *Integrating the Least Developed Countries into the World Trading System: The current impact of European Union preferences under “Everything But Arms”*, „Journal of World Trade” 2003, vol. 37, no. 3.
- CARIS, *Mid-term Evaluation of the EU’s Generalised System of Preferences*, Centre for the Analysis of Regional Integration at Sussex, Sussex 2010.
- Cernat L., Laird S., Monge-Roffarello L., Turrini A., *The EU’s Everything But Arms Initiative and the Least-developed Countries*, [w:] *The WTO, Developing Countries and The Doha Development Agenda. Prospects and Challenges for Trade-Led Growth*, red. B. Guha-Khasnobis, Palgrave Macmillan, Hampshire 2008.
- Commission Decision of 9 December 2008 on the list of the beneficiary countries which qualify for the special incentive arrangement for sustainable development and good governance, provided for in Council Regulation (EC) No. 732/2008 applying a scheme of generalised tariff preferences for the period from 1 January 2009 to 31 December 2011*, Official Journal of the European Union L 334/91, (2008/938/EC), 2008.

³² CARIS, *Mid-term Evaluation...*

- Council Regulation (EC) No 732/2008 of 22 July 2008 applying a scheme of generalised tariff preferences for the period from 1 January 2009 to 31 December 2011 and amending Regulations (EC) No 552/97, (EC) No 1933/2006 and Commission Regulations (EC), No 1100/2006 and (EC) No 964/2007.
- Cunha R., Farias R., Santos N.B., *Generalized System of Preferences in General Agreement on Tariffs and Trade/World Trade Organization: history and current issues*, „Journal of World Trade” 2005, vol. 39, no. 4.
- DeMaria F., Drogué S., Matthews A., *Agro-Food Preferences in the EU's GSP Scheme: an analysis of changes between 2004 and 2006*, „Development Policy Review” 2008, vol. 26, no. 6.
- European Commission, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council applying a scheme of generalised tariff preferences*, COM(2011) 241 final, Brussels, 10.5.2011.
- European Commission, *More benefits from preferential trade tariffs for countries most in need: Reform of the EU Generalised System of Preferences*, Memo /11/284, Brussels, 10 May 2011.
- Hanclich P., *System Preferencji Celných Unii Europejskiej*, Przedsiębiorstwo Wydawnicze „Ars boni et aequi”, Poznań 2008.
- Harrison J., *Incentives for development: the EC's Generalized System of Preferences, India's WTO challenge and reform*, „Common Market Law Review” 2005, vol. 42, no. 6.
- Hoekman B., Özden Ç., *Trade Preferences and Differential Treatment of Developing Countries: A Selective Survey*, World Bank Policy Research Working Paper no. 3566, 2005.
- Jensen T.V., Yu W., *Tariff Preferences, WTO Negotiations and the LDCs: The case of the 'Everything But Arms' Initiative*, „The World Economy” 2005, vol. 28, no. 3.
- Kaczurba J., *Dylematy obecnej polityki handlowej*, [w:] *Unia Europejska w gospodarce światowej – nowe uwarunkowania*, red. E. Kawecka-Wyrzykowska, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2007, s. 133.
- Komisja Europejska, *Kraje rozwijające się, handel międzynarodowy i utrzymywany rozwój: Rola Systemu Ogólnych Preferencji Taryfowych (GSP) Wspólnoty na dekadę 2006/2015*, Komunikat Komisji skierowany do Rady, Parlamentu Europejskiego oraz Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, COM(2004) 461 wersja ostateczna, Bruksela 2004.
- Miklaszewski S., *Zagraniczna polityka handlowa Unii Europejskiej*, Wyd. Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, Tarnów 2005.
- Panagariya A., *EU Preferential Trade Arrangements and Developing Countries*, „The World Economy” 2002, vol. 25, no. 10.
- Piotrowski J., *Zmiana preferencyjnych reguł pochodzenia w UE*, „Wspólnoty Europejskie” 2011, nr 1(206).
- Regulation (EU) No 512/2011 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2011 amending Council Regulation (EC) No 732/2008 applying a scheme of generalised tariff preferences for the period from 1 January 2009 to 31 December 2011*, Official Journal of the European Union, L 145/28, 31.5.2011.

GENERALISED SYSTEM OF CUSTOMS PREFERENCES OF THE EUROPEAN UNION – TOWARDS NEW REGULATIONS

Summary: The generalised system of preferences (GSP) of the European Union is one of the oldest and biggest systems of trade preferences, regulating trade rules between developed (the EU) and developing countries. Since the 70's the system has been evolving to adjust to international economic state of affairs and situation in countries being beneficiaries of the GSP. In 2011 the European Commission presented a proposal for new regulations applying a scheme

of generalised tariff preferences from 2014. Among the main new proposals are: preferences of the GSP will be restricted to fewer countries, new graduation rules as well as higher flexibility in classifying countries as ‘vulnerable’ and granting status of the GSP+ beneficiary. New regulations provide also remaining, with some modifications, of existing motivation system of GSP+ as well as EBA initiative addressed to the least developed countries. Those proposals reflect also a shift in the EU approach, according to which the EU wants to replace unilateral preferences to some developing countries with a new bilateral agreements, addressing more strongly interests of the EU countries.

Keywords: generalised system of preferences, GSP, European Union, developing countries, least developed countries.